

**Doğum Sırasının Öz Yeterlilik ve
Problem Çözme Becerileri Üzerindeki
Etkileri**

Araştırma Makalesi

Betül Binbuğa

İstanbul Arel Üniversitesi,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Psikoloji Bölümü,
betulbinbuga@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16635823>**ÖZET**

Bu çalışma, bireylerin doğum sırasının (gerçek ve psikolojik) öz-yeterlilik algıları ile problem çözme becerileri üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, çalışma, bireylerin doğum sırasının öz-yeterlilik algıları ve problem çözme becerileri üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla literatür taraması yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, Web of Science, PubMed, Scopus ve TR Dizin gibi akademik veri tabanlarından erişilen hakemli makaleler, tezler ve kitap bölümleri çalışmanın temel kaynaklarını oluşturmuştur. Araştırma sonunda elde edilen bulgulara göre doğum sırası, bireylerin öz yeterlilik algısı ve problem çözme becerileri üzerinde aile içindeki sosyal rollerle bağlantılı olarak etkili olmaktadır. İlk doğanlar liderlik ve sorumlulukla yüksek öz yeterlilik gösterebilirken, ebeveyn beklentileri kaygı yaratabilir. Son doğanlar, daha özgür bir ortamda yenilikçi ve bağımsız stratejiler geliştirebilir. Ortanca çocuklar ise dengeleyici rolleriyle esnek problem çözme becerileri kazansa da öz güven eksikliği yaşayabilir. Psikolojik doğum sırası, bireyin ailedeki algılanan konumunun, fiziksel sıralamadan daha etkili olabileceğini göstermektedir. Bu etkiler, ebeveyn tutumları, kardeş ilişkileri ve kültürel-sosyoekonomik bağlam gibi faktörlerden etkilenmektedir. İlk doğanlar analitik ve organize olurken, son doğanlar yaratıcı ve risk alıcıdır; ortanca çocuklar ise bu iki uç arasında dengede kalmaktadır. Ancak, mevcut araştırmaların Batı toplumlarına odaklanması, sonuçların genelleştirilmesini sınırlamaktadır. Gelecekte, daha çeşitli ve kapsamlı çalışmalar gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğum Sırası, Öz Yeterlilik, Problem Çözme Becerileri.

GİRİŞ¹

Aile içinde kardeşlerin dünyaya gelme sırası, gerek klasik psikoloji kuramcıları gerekse çağdaş araştırmacılar tarafından bireylerin kişilik, sosyal davranış ve psikolojik yeterlilik gelişimini etkileyen önemli bir faktör olarak görülmektedir (Adler, 2005, s. 20–25; Reimelt ve ark., 2021, s. 81–82). Özellikle doğum sırası ile bağlantılı olarak “ilk doğan”, “ortanca” veya “son doğan” şeklinde sınıflandırılan çocukların, aile içinde farklı sosyal rollere ve beklentilere maruz kaldıkları; bunun da zaman içinde öz yeterlilik algısı (Bandura, 1997, s. 79–85) ve problem çözme becerileri (Polya, 1990) dâhil olmak üzere çok boyutlu psikolojik yapılarını şekillendirdiği öne sürülmektedir (Black ve ark., 2017).

Aile kuramcılarında Alfred Adler (2005, s. 20–25; 2000, s. 70–82), doğum sırasının bireylerin yaşam stilleri ve kişilik gelişimi üzerindeki belirleyici etkisini ilk vurgulayan isimlerden biridir. Adler’in “psikolojik doğum sırası” kuramı, bireyin yalnızca kronolojik sırada kaçınıcı çocuk olduğuna değil, aynı zamanda aile içinde kendini nasıl konumlandığına da odaklanır (Şimşek, 2006). Dolayısıyla, “ilk doğan” statüsüne sahip bir birey kendini ailenin “küçük çocuğu” gibi hissedebilir veya “son doğan” konumunda olan bir birey liderlik rolü üstlenebilir (Zdaniuk ve ark., 2024, s. 2–4). Bu durum, doğum sırası ile öz yeterlilik ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin statik veya tek boyutlu olmadığına, aksine kültürel, sosyal ve ailesel etmenlerle iç içe bir dinamik yapıya işaret etmektedir (Boland ve ark., 2024, s. 2).

Son yıllarda, öz yeterlilik (self-efficacy) kavramı, kişinin belirli bir görevi veya durumu başarılı bir şekilde yerine getirebileceğine dair inancını yansıtan temel bir psikolojik değişken olarak öne çıkmıştır (Bandura, 1997, s. 3–4). Literatürde, ilk doğanların aile içindeki “liderlik” sorumluluklarını erken yaşta üstlenmeleri veya son doğanların görece daha “özgür” koşullarda yetişmeleri nedeniyle öz yeterlilik algılarında anlamlı farklılıkların bulunabileceği ileri sürülmektedir (Şimşek, 2006). Ayrıca, problem çözme becerileri de doğum sırasından etkilenebilen bir diğer kritik yapı olarak tanımlanmakta; bazı araştırmalar ilk doğanların “yakınsak” (convergent) düşünmeye, son doğanların ise “ıraksak” (divergent) düşünmeye daha eğilimli olabileceğini tartışmaktadır (Otterbring & Folwarczny, 2022, s. 111353; Pasqualini ve ark., 2021).

Bununla birlikte, doğum sırasına ilişkin bu genellemelerin kültürel bağlam, aile yapısı ve psikolojik doğum sırası algısı gibi değişkenlerden bağımsız değerlendirilemeyeceği vurgulanmaktadır (Reimelt ve ark., 2021, s. 89–90; Yılmaz, 2019). Nitekim Batı kültüründe elde edilen bulgular, başka bir ülkede ya da toplulukçu normlara sahip kültürlerde farklı sonuçlar verebilmektedir (Soto ve ark., 2025; Ge & Jiang, 2023). Benzer şekilde, birey gerçek anlamda “ilk” veya “son” çocuk olsa bile, ebeveyn tutumları, kardeş sayısı ve yaş farkı gibi etmenler nedeniyle “ortanca” gibi hissedebilir veya farklı bir role bürünebilir (Adler, 2000; Okubo ve ark., 2023). Dolayısıyla, doğum sırası ile öz yeterlilik ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların, bu geniş çerçevedeki karmaşık etkileşimleri de göz önüne alması gerekmektedir (Boland ve ark., 2024). Bu çalışma, bireylerin doğum sırasının (gerçek ve psikolojik) öz-yeterlilik algıları ile problem çözme becerileri üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, doğum sırasının bireylerin kişilik özellikleri, algı ve beceriler üzerinde nasıl bir rol oynadığına dair literatürdeki bulgulara dayanılarak bir değerlendirme

¹ Bu çalışma 2025 yılında İstanbul Arel Üniversitesinde hazırlanan “Doğum Sırasının Öz Yeterlilik ve Problem Çözme Becerileri Üzerindeki Etkileri” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

yapılması hedeflenmektedir. Çalışma, hem gerçek doğum sırasının hem de bireyin algıladığı psikolojik doğum sırasının, öz-yeterlilik düzeyleri ve problem çözme yetkinlikleri üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır.

1. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde doğum sırası, öz-yeterlilik ve problem çözme becerilerine yönelik kuramsal çerçeve ve alanyazın taraması aktarılacaktır.

1. 1. Doğum Sırası

Doğum sırası, aile içinde kardeşlerin dünyaya geliş sıralamasını ifade eden ve bireylerin kişilik, tutum ve davranışlarına farklı şekillerde etki ettiği düşünülen bir kavramdır (Reimelt ve ark., 2021, s. 81–82). Gerek gerçek doğum sırası gerekse “psikolojik doğum sırası” adı verilen öznel algı, kişilerin aile içindeki konumuna ilişkin belli inançlar ve ilişkiler ağı oluşturabilmektedir (Mu ve ark., 2024, s. 717). Aile içinde ilk dünyaya gelenlerin, daha sonra gelen kardeşlerle karşılaştırıldığında daha farklı sosyal roller ve sorumluluklar üstlendiği; son doğanların ise ebeveynlerin önceki deneyimlerinden etkilenerek farklı beklentilerle yetiştirildiği savunulmaktadır (Zdaniuk ve ark., 2024, s. 1–5). Bu çerçevede doğum sırasının, bireylerin risk alma, kişilik özellikleri, aileye yönelik tutumlar gibi alanlarda çeşitli yordayıcı etkilere sahip olduğu belirtilmektedir (Bartlett ve ark., 2024, s. 205–207).

Doğum sırası kavramı, bireylerin aile içindeki etkileşimlerini ve dış dünyaya yönelik tutumlarını şekillendiren önemli bir değişken olarak görülmektedir. Aile üyelerinin sayısı, ebeveynlerin sosyoekonomik düzeyi ve kültürel normlar gibi etmenlerle birlikte değerlendirildiğinde, doğum sırası daha karmaşık ve çok yönlü bir anlama kavuşur (Bartlett ve ark., 2024, s. 205–207). Örneğin, kalabalık aile yapılarında ilk doğan çocuk, kardeşlerin bakımına yardımcı olma gibi sorumluluklar üstlendiği için liderlik becerilerini ve koruyucu tutumlarını erken yaşta geliştirebilir (Mu ve ark., 2024, s. 717). Bu durum, bireyin yaşam boyu sürecek sosyal rollerinde ve kişisel tercihlerinde belirgin izler bırakabilir. Araştırmalar, doğum sırasının özellikle risk alma, liderlik eğilimleri ve otonomi gibi pek çok kişisel ve sosyal özelliği etkilediğini öne sürmektedir (Bartlett ve ark., 2024, s. 205–207). Örneğin, son doğan çocuklar ebeveynlerin önceki deneyimlerinden faydalandıkları ve aile içinde “korunaklı” bir konumda bulundukları için daha yenilikçi veya daha özgür bir tutum geliştirebilmektedir (Zdaniuk ve ark., 2024, s. 1–5). İlk doğanların ise ailenin “öncü çocuğu” konumunda olmaları sebebiyle sorumluluk bilinci, düzen ve kurallara uyma eğilimi gibi tutumları daha erken dönemde benimsedikleri ifade edilmektedir (Reimelt ve ark., 2021, s. 81–82).

1. 1. 1. Gerçek Doğum Sırası

Gerçek doğum sırası, kardeşlerin kronolojik olarak dünyaya gelme sıralamasını ifade eder (Mu ve ark., 2024, s. 717). Örneğin, ilk doğanlar genellikle “lider” ya da “sorumluluk sahibi” olarak tanımlanırken, son doğanların daha özgür yetiştiği, ortanca doğanların ise arada kalma hissi yaşayabildiği öne sürülmektedir (Soto ve ark., 2025, s. 3861). Çin kültürü bağlamında yapılan bir çalışma, sonradan doğanların risk almaya daha yatkın olduğunu ve özellikle ortanca doğanların risk düzeyinin en yüksek seviyede çıktığını rapor etmiştir (Mu ve ark., 2024, s. 717). Buna ek

olarak, doğum sırasının dil gelişimi, bilişsel beceriler ya da duygu düzenleme gibi alanlarda da potansiyel farklılıklar yaratabileceği savunulmaktadır (McFayden ve ark., 2022, s. 3861).

Gerçek doğum sırasının etkilerine dair tartışmalarda, ailedeki toplam çocuk sayısı, ebeveyn yaşı, sosyoekonomik düzey gibi değişkenlerin bu ilişkiyi maskeleyebileceği veya güçlendirebileceği üzerinde durulmaktadır (Bartlett ve ark., 2024, s. 205). Örneğin, ebeveyn yaşı yükseldikçe ilk çocuğun daha fazla dikkat ve kaynak aldığı, sonraki çocukların ise ebeveyn deneyiminden yararlandığı vurgulanır (Reimelt ve ark., 2021, s. 89-90).

1. 1. 2. Psikolojik Doğum Sırası

Psikolojik doğum sırası, bireyin aile içindeki algılanan konumunu ve sorumluluklarını ifade eder (McAndrew ve Sbai, 2023, s. 2). Bu yaklaşımda, gerçek doğum sırasından farklı olarak, kişinin hangi sırada doğduğundan ziyade, kendisini ailede nasıl konumlandığı ön plana çıkar (Boland ve ark., 2024, s. 1). Örneğin, ilk doğan olduğu halde sorumluluk almaktan kaçınan veya ebeveyn tarafından “küçük” muamelesi gören bir birey, psikolojik olarak son doğan rolünü üstlenebilir (Xiao ve ark., 2023, s. 939). Bu bakımdan psikolojik doğum sırası, bireylerin aile içi rolleri, ebeveyn davranışları ve kardeşler arası ilişkiler sonucunda şekillenebilmektedir (Okubo ve ark., 2023, s. 10035).

Psikolojik doğum sırasının, özellikle kişilik gelişimi ve sosyal davranışlar üzerinde anlamlı bir yordayıcı olabileceği öne sürülmektedir (Mu ve ark., 2024, s. 896–906). Adleryen kuram çerçevesinde, bireyin kendisini ilk, ortanca ya da son çocuk gibi algılaması, ileriki yaşlarda liderlik eğilimleri, rekabetçi tutumlar veya uyum arayışını etkileyebilmektedir (Adler, 2000, s. 20–30).

1. 2. Öz-Yeterlilik

Öz-yeterlilik kavramı, bireylerin belirli bir görev veya durumu başarıyla yerine getirebileceklerine dair öznel algıları ifade etmektedir (Bandura, 1997, s. 3–4). Bu algı, kişinin hedeflerine ulaşabilme, engelleri aşabilme ve yeni beceriler geliştirebilme kapasitesine dair içsel bir değerlendirme mekanizmasıdır (Peura ve ark., 2021, s. 101947). Öz-yeterliliğin yüksek olması, bireylerin daha güçlü motivasyona, zorluklarla daha etkin başa çıkma stratejilerine ve olumlu duygulanıma sahip olmalarını sağlayabilmektedir (Gerçek ve Elmas-Atay, 2024, s. 456–459). Buna karşın, düşük öz-yeterlilik algısına sahip bireyler; kaygı, başarısızlık korkusu ve kaçınma davranışları sergileyebilmekte, dolayısıyla öğrenme ve performans potansiyellerini tam olarak ortaya koyamayabilmektedir (Yu ve ark., 2023, s. 1108536).

Öz-yeterlilik düzeyi, bireyin çevresine ve kendi içsel kaynaklarına dair algısının birleşimi olarak da değerlendirilmektedir. Kişi, geçmiş başarı ve başarısızlıklarından edindiği deneyimleri, sosyal çevresinden aldığı geri bildirimleri ve kendi fiziksel-psikolojik durumunu harmanlayarak bir öz-yeterlilik yargısına ulaşır (Bandura, 1997, s. 79–85). Örneğin, bir öğrencinin matematik alanında yaşadığı tekrar eden başarılar, onun bu alanda kendine daha fazla güvenmesine ve özgün yöntemler geliştirmesine katkı sunar (Milledzi ve ark., 2024, s. 169–171). Ancak bu başarılar öğrencinin okuma veya yabancı dil alanındaki inancını doğrudan güçlendirmeyebilir; zira öz-yeterliliğin genelleme boyutu, alandan alana değişiklik gösterebilir (Bandura, 1997, s. 47–48; Yu ve ark., 2023, s. 1108536). Dolayısıyla birey, “alan özelinde” yüksek bir öz-yeterliliğe sahipken, diğer alanlarda kendisini daha az yeterli hissedebilir (Mu ve ark., 2024, s. 724–725).

Öz-yeterlilik algılarının kökeninde ise dört temel bilgi kaynağı öne çıkmaktadır: başarı deneyimleri, model alma, sözel ikna ve fizyolojik-duygusal durum (Bandura, 1997, s. 79–85). Kişinin daha önce benzer zorlukları başarıyla aşmış olması (başarı deneyimleri), benzer konumlarda bulunan kişilerin başarılarını gözlemlemesi (model alma), güven veren ve yapıcı geri bildirimler alması (sözel ikna) ile olumlu veya sakin bir duygu durumunda bulunması (fizyolojik-duygusal durum) öz-yeterliliği kuvvetlendiren faktörlerdir (Yu ve ark., 2023, s. 1108536). Bu bağlamda, aile ve okul ortamlarındaki destekleyici geri bildirimlerin yanı sıra akran modellemesinin de özellikle ergenlik döneminde belirgin bir etkisi olduğu belirtilmektedir (Mu ve ark., 2024, s. 724–725).

1. 3. Problem Çözme Becerileri

Problem çözme, bireyin karşılaştığı farklı türdeki güçlük veya belirsizlik içeren durumlarla başa çıkabilmek için izlediği zihinsel ve davranışsal süreçleri kapsar (Dewey, 2022, s. 51–58). Bu süreç; problemi tanımlama, olası çözüm yollarını tasarlama, uygun çözüm stratejilerini uygulama, sonuçları değerlendirme ve gerektiğinde yeniden düzenleme gibi bir dizi aşamadan oluşmaktadır (Wu ve Molnár, 2022, s. 46). Problem çözme becerileri, akademik performanstan iş hayatındaki verimliliğe, sosyal ilişkilerden yaşam doyumuna kadar pek çok alanda etkili bir belirleyici konumundadır (Li ve ark., 2023, s. 100312).

Problem çözme, bireylerin karşılaştığı engel veya belirsizlik durumlarını bilişsel, duygusal ve davranışsal süreçlerin bütününe kullanarak bertaraf etme sürecidir (Camuzcu Aşıroğlu & Duruhan, 2021, s. 406). Kişinin problem çözme sürecinde atacağı adımlar, genellikle şu aşamalarla özetlenir: problemi tanımlama, bilgi toplama, çözüm stratejileri belirleme, stratejileri uygulama ve çözümün değerlendirilmesi (Gökkurt ve ark., 2015, s. 753). Bununla birlikte, her disiplin veya her problem türünde bu aşamalar farklı şekillerde iç içe geçebilir (Temel & Morgi, 2012, s. 59). Problem çözme ile ilgili literatürde şu aşamalar görülmektedir;

- Birey, problemi net biçimde ortaya koyar ve olası hedefi belirler. Örneğin, sosyal bilgiler öğretmen adayları için harita okuma yeterliliğinde karşılaşılan bir güçlüğü fark edilmesi, bu aşamayla ilgilidir (Özcan & Varnacı Uzun, 2016, s. 393).
- Mevcut verilerin veya ön bilginin toplanıp analiz edildiği bu aşama, bazen ek kaynaklara başvurmayı, bazen de deneysel çalışmalar yapmayı gerektirir. Fen ve teknoloji dersi etkinliklerinde deney verilerinin analizi tipik bir örnektir (Camuzcu Aşıroğlu & Duruhan, 2021, s. 408).
- Birey ya da grup, alternatif yollar tasarlayarak en uygun yöntemi seçmeye çalışır. Özellikle işbirlikçi öğrenme ortamlarında, farklı stratejilerin tartışılması bu adımı zenginleştirir (Kozikoğlu ve ark., 2022, s. 1509).
- Seçilen stratejiler hayata geçirilir; süreç boyunca başarısızlıklar ve ara sonuçlar, sonraki adımların biçimlenmesini etkiler. Nitekim laboratuvar çalışmalarında veya sahada gerçekleşen uygulamalarda bu adım oldukça kritiktir (Temel & Morgi, 2012, s. 62).
- Sonuç elde edildikten sonra, çözümün doğruluğu, verimliliği ve uygulanabilirliği değerlendirilir. Bazı durumlarda, çözümün geçerli olmadığı veya hatalı olduğu ortaya çıkabilir; bu da süreci yeniden yapılandırmayı gerektirir (Erdoğan & Purutçuoğlu, 2015, s. 232).

Problem çözme eylemini yalnızca bilişsel adımlara indirgeyip duygusal ve sosyal boyutları ihmal etmek, özellikle iletişim ve psikolojik boyut gerektiren mesleklerde yetersiz kalabilmektedir (Çam, 1999, s. 18). Eğitim ve öğretim süreçlerinde, problem çözme becerisinin geliştirilmesi için hem deneysel hem de öğrenci merkezli uygulamaların önemi vurgulanmaktadır (Gökkurt ve ark., 2015, s. 756). Örneğin, soruşturmaya dayalı fen etkinliklerinin problem çözme becerisi üzerindeki olumlu etkisi, ortaokul düzeyinde yapılan deneysel çalışmalarda sıklıkla doğrulanmıştır (Camuzcu Aşıroğlu & Duruhan, 2021, s. 414).

2. Yöntem

Bu çalışma, bireylerin doğum sırasının (gerçek ve psikolojik) öz-yeterlilik algıları ve problem çözme becerileri üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla literatür taraması yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması yöntemi, belirli bir konu hakkında daha önce yapılmış çalışmaları sistematik bir şekilde analiz ederek, mevcut bilgi birikimini derinlemesine incelemeyi ve yorumlamayı amaçlamaktadır (Baumeister ve Leary, 1997). Bu bağlamda, konuya ilişkin ulusal ve uluslararası literatür taranarak, doğum sırasının bireylerin psikolojik özellikleri üzerindeki etkisine yönelik bulgular incelenmiştir. Araştırmada, özellikle öz-yeterlilik ve problem çözme becerileri ile ilgili çalışmaların yanı sıra, doğum sırasının bireylerin kişilik ve davranış özelliklerine etkisini ele alan bilimsel yayınlar analiz edilmiştir. Bu kapsamda, Web of Science, PubMed, Scopus ve TR Dizin gibi akademik veri tabanlarından erişilen hakemli makaleler, tezler ve kitap bölümleri çalışmanın temel kaynaklarını oluşturmuştur. Literatür taramasında, “doğum sırası,” “öz-yeterlilik,” “problem çözme becerileri,” “psikolojik doğum sırası” gibi anahtar kelimeler kullanılmıştır (Hart, 1998).

Araştırmanın yürütülmesinde, meta-analiz ve sistematik derleme çalışmaları da dahil olmak üzere çeşitli yöntem ve yaklaşımlar içeren literatür dikkate alınmıştır. Özellikle Adler'in doğum sırası teorisi (Adler, 1927) ve Bandura'nın öz-yeterlilik kuramı (Bandura, 1977), bu çalışma için teorik bir çerçeve oluşturmuştur. Doğum sırasının bireylerin özgüven, liderlik, bağımsızlık gibi özelliklerini nasıl etkilediği konusundaki bulgular, öz-yeterlilik ve problem çözme becerileri bağlamında detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir. Son olarak, taranan literatürdeki bulgular karşılaştırmalı bir yaklaşımla ele alınmış ve çalışmanın amacı doğrultusunda analiz edilmiştir. Elde edilen bilgiler, doğum sırasının bireylerin öz-yeterlilik algıları ve problem çözme becerileri üzerindeki etkilerini anlamak için literatürdeki boşlukları ve güçlü noktaları ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu yöntemle, daha sonraki araştırmalara ışık tutacak kapsamlı bir veri kaynağı oluşturulması amaçlanmıştır.

3. Doğum Sırasının Öz Yeterlilik ve Problem Çözme Becerileri ile İlişkisi

Aile içinde kardeşlerin dünyaya geliş sırası, bireylerin sosyal, bilişsel ve duyuşsal gelişiminde önemli bir değişken olarak kabul edilmektedir (Mu ve ark., 2024, s. 724–725; Reimelt ve ark., 2021, s. 81–82). Doğum sırasının, bireylerin öz yeterlilik algısı (Bandura, 1997, s. 79–85) ve problem çözme becerileri (Polya, 1990; Dewey, 2022, s. 45) üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu, son yıllarda hem psikoloji hem de eğitim bilimleri literatüründe giderek daha fazla ilgi görmektedir (Black ve ark., 2017; Yılmaz, 2019). Özellikle aile içi etkileşim, ebeveyn tutumları ve kardeş ilişkilerinin rolü, doğum sırasına göre farklılaşan deneyimlerle bir arada değerlendirildiğinde, bireylerin özgüven düzeyinden akademik başarıya, risk alma

davranışlarından stresle başa çıkma becerilerine dek çok yönlü etkilere işaret edilebilmektedir (Bartlett ve ark., 2024, s. 205–207; Mu ve ark., 2024, s. 717).

Öz yeterlilik, bireyin belirli bir görevi veya durumu başarılı bir şekilde yerine getirebileceğine dair öznel inancını ifade etmektedir (Bandura, 1997, s. 3–4). Literatürde, ilk doğanların aile içinde daha fazla sorumluluk üstlendikleri ve ebeveynler tarafından “lider konumda” konumlandırılabilirdikleri öne sürülmüştür (Adler, 2000, s. 20–35; Şimşek, 2006). Bu durum, zaman içinde ilk doğanların öz yeterlilik algılarının nispeten daha yüksek gelişmesine katkı sağlayabilir (Mu ve ark., 2024, s. 724–725). Ancak bazı araştırmalar, ebeveyn beklentilerinin ve aile kaynaklarının ilk çocuğa odaklanmasının baskı ve kaygıya da yol açabileceğini, böylece öz yeterlilik inancını zayıflatabileceğini iddia etmektedir (Reimelt ve ark., 2021, s. 89–90).

Buna karşılık, son doğanların aile içinde daha korunaklı bir konumda büyüdüğü ve ebeveynlerin önceki çocuk yetiştirme deneyimlerinden yararlanabildikleri savunulmaktadır (Zdaniuk ve ark., 2024, s. 1–5). Bu, sonradan doğan çocukların daha yaratıcı veya bağımsız bir tutum geliştirmelerine zemin hazırlayabilir; dolayısıyla onlar da öz yeterlilik düzeylerinde yenilikçi ve deneysel tavırlarla avantaj sağlayabilir (Ge & Jiang, 2023, s. 10775). Ortanca çocuklar ise, iki uç arasındaki konumları nedeniyle rekabet duygusu, uzlaşma becerileri veya ailesel kaynaklardan aldığı pay gibi etkenlerle öz yeterlilik algısında dalgalı bir gelişim gösterebilir (Pasqualini ve ark., 2021, s. 2395). Dolayısıyla, “doğum sırası” ile “öz yeterlilik” arasında doğrusal ve tek yönlü bir ilişkiden ziyade, aile dinamikleri, kültürel faktörler ve bireysel psikolojik değişkenler tarafından koşullanan karmaşık bir etkileşim bulunmaktadır (Rohrer ve ark., 2015).

Öte yandan, psikolojik doğum sırası kavramı (Adler, 2000, s. 70–82), bireyin gerçek doğum sırasından bağımsız olarak aile içindeki algılanan konumunu yansıtır. Bu algı, ebeveyn tutumları, kardeş sayısı, aradaki yaş farkı ve sosyal çevre gibi unsurlar ışığında öz yeterlilik üzerinde farklı etkiler doğurabilir (Boland ve ark., 2024, s. 1). Dolayısıyla, kimi ilk doğanlar kendilerini “küçük kardeş gibi” hissedebilirken, kimi son doğanlar da liderlik rolü üstlenebilir (Xiao ve ark., 2023, s. 939). Bu olgu, “doğum sırası ve öz yeterlilik” ilişkisine dair araştırmalarda kişisel algı ve aile bağlamı gibi değişkenleri göz ardı etmenin sonuçları çarpıtabileceğini göstermektedir.

Problem çözme, bireyin karşılaştığı belirsizlikler veya güçlükler karşısında bilişsel, duygusal ve davranışsal stratejiler geliştirerek çözüm üretme sürecidir (Dewey, 2022, s. 51–58; Polya, 1990). Literatürde, liderlik ve sorumluluk gibi özelliklerin erken yaşta geliştiği düşünülen ilk doğanların daha “yakınsak” veya “analitik” yöntemlere eğilimli olabileceği, oysa son doğanların yaratıcılık ve risk alma becerilerinde öne çıkabileceği tartışılmaktadır (Otterbring & Folwarczny, 2022, s. 111353). Yine de, bu genellemelerin kültürel bağlam ve sosyoekonomik koşullar tarafından şekillendiği unutulmamalıdır (Mu ve ark., 2024, s. 896–906).

Özellikle ortanca çocukların, hem abla-ağabey hem de küçük kardeşlerle etkileşime girme pratikleri sonucunda esnek ve kapsayıcı problem çözme eğilimlerine sahip olabileceği iddia edilmiştir (Zdaniuk ve ark., 2024, s. 2–4). Bu çocuklar, ebeveyn ilgisi veya beklentisi bakımından “ortada kaldıkları” için, problem çözme süreçlerinde arabulucu veya dengeleyici bir konumda bulunabilirler (Bartlett ve ark., 2024, s. 205–207). Bazı araştırmalar, ortanca konumun kişinin çoklu stratejiler geliştirmesinde avantaj sağlayabileceğini belirtmekte, bazıları ise ortanca çocukların kendini ifade etme ve öne çıkma zorlukları nedeniyle problem çözme becerilerinde çekingen davranabileceğini öne sürmektedir (Richards ve ark., 2023).

Aile içinde ilk doğanların daha çok denetim odağını (locus of control) içselleştirdiği, son doğanların ise daha özgür yetiştirmeleri nedeniyle problem çözmede esnek ve yaratıcı yönlerinin ağır bastığı yönündeki bulgular, bu alandaki literatürü zenginleştirmektedir (Rotter, 1966, s. 1–2; Mu ve ark., 2024, s. 717–725). Yine de, bu sonuçların genellikle büyük çaplı anket çalışmalarından veya kesitsel verilerden elde edildiğini, neden-sonuç ilişkisi kurmak için daha derinlemesine, boylamsal araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu vurgulamak gerekir (Boland ve ark., 2024, s. 3; McFayden ve ark., 2022, s. 3861).

Öz yeterlilik ve problem çözme becerileri arasında sıkı bir ilişki olduğu, farklı kuramcılar tarafından uzun süredir savunulmaktadır (Bandura, 1997, s. 79–85; Polya, 1990). Bireyin kendine duyduğu güven (öz yeterlilik), problem çözme sürecinde direnç, motivasyon ve hedefe ulaşma kararlılığı gibi temel becerileri beslemektedir (Bandura, 1997, s. 170–174). Bu durumda doğum sırası, öz yeterlilik inancını çeşitli biçimlerde etkileyerek, dolaylı olarak problem çözme becerilerine de yansiyabilir (Luo ve ark., 2022, s. 871837). Örneğin, erken yaşta üstlenilen aile içi roller (bakım verme, liderlik, sorumluluk) öz yeterliliği artırarak daha etkili problem çözme stratejileri geliştirilmesini sağlayabilir (Şimşek, 2006). Buna karşın, son doğanların da kendini kanıtlama motivasyonu ile farklı ve özgün problem çözme tarzları geliştirdiği yönünde sonuçlar bulunmaktadır (Soto ve ark., 2025; Boland ve ark., 2024).

Doğum sırası ile öz yeterlilik ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin evrensel veya değişmez olduğuna dair kesin bir yargıdan kaçınmak gerekir. Literatürdeki bulgular, büyük ölçüde Batılı aile yapıları veya belirli sosyoekonomik gruplar üzerinde yoğunlaşmıştır (Mu ve ark., 2024, s. 896–906). Çin, Japonya, Türkiye veya Orta Doğu ülkeleri gibi farklı kültürlerde, ebeveynlerin ilk çocuktan beklentileri, son çocuğa tanınan özgürlük düzeyi veya kardeşler arası ilişki dinamikleri son derece farklı olabilmektedir (Yılmaz, 2019; Şimşek, 2006). Dolayısıyla, doğum sırası fenomeni, kültürel bağlam ve aile yapısı faktörleriyle birlikte ele alındığında ancak sağlıklı şekilde değerlendirilebilir (Zdaniuk ve ark., 2024, s. 5–7). Öte yandan, psikolojik doğum sırası yaklaşımı (Adler, 2005; Çakır, 2019) gösteriyor ki, birey gerçek sıralamada ilk veya son olsa bile, aile içindeki tutumlara bağlı olarak kendini “ortanca” gibi hissedebilir veya tam tersi. Bu içsel algı, öz yeterlilik ve problem çözme becerileri üzerinde gerçek sıralamadan daha etkili olabilmektedir (Yılmaz, 2019; Demiray, 2015).

Doğum sırası, bireylerin öz yeterlilik algılarını ve problem çözme becerilerini farklı biçimlerde etkileyebilecek dinamik bir kavramdır (Mu ve ark., 2024, s. 724–725; Reimelt ve ark., 2021, s. 81–82). Hem kuramsal (Adler, 2000; Bandura, 1997) hem de ampirik (Black ve ark., 2017; Bartlett ve ark., 2024; Pasqualini ve ark., 2021) çalışmalar, doğum sırasının doğrudan veya dolaylı (aracı değişkenler yoluyla) etkilerinden söz etmektedir. Ancak bu ilişkinin tek boyutlu olmadığı, “kardeş sayısı”, “kültürel normlar”, “ebeveynin sosyoekonomik durumu” ve “psikolojik doğum sırası algısı” gibi etmenlerle birlikte ele alınması gerektiği özellikle vurgulanmaktadır (Şimşek, 2006; Ge & Jiang, 2023; Boland ve ark., 2024). Bu açıdan bakıldığında, “doğum sırası”nın öz yeterlilik ve problem çözme becerileriyle bağı, birey-aile-çevre üçgenindeki çok katmanlı etkileşimlerin önemli bir parçası olarak görülmelidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, bireylerin doğum sırasının (gerçek ve psikolojik) öz-yeterlilik algıları ile problem çözme becerileri üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, doğum sırasının bireylerin kişilik özellikleri, algı ve beceriler üzerinde nasıl bir rol oynadığına dair

literatürdeki bulgulara dayanılarak bir değerlendirme yapılması hedeflenmektedir. Doğum sırasının bireylerin öz yeterlilik algısı ve problem çözme becerileri üzerindeki etkisi, farklı disiplinlerde giderek artan bir ilgiyle ele alınmaktadır. Bu araştırmalar, bireylerin aile içindeki doğum sırasına bağlı olarak sosyal, bilişsel ve duyuşsal süreçlerinde farklılıklar yaşadığını göstermektedir. İlk doğanlar genellikle aile içinde liderlik ve sorumluluk rollerini üstlenmekte, bu da onların öz yeterlilik algılarını olumlu yönde etkileyebilmektedir. Ancak, yüksek ebeveyn beklentileri ve sorumlulukların oluşturduğu baskı, bu grupta kaygıya ve öz yeterlilik inancında zayıflamaya yol açabilmektedir. Son doğanların, daha korunaklı aile dinamikleri içinde büyümeleri ve ebeveynlerin deneyimlerinden faydalanmaları, bu bireylerin yenilikçi ve bağımsız yaklaşımlar geliştirmelerine zemin hazırlayabilmektedir. Ortanca çocuklar ise aile içinde arabulucu ve dengeleyici roller üstlenerek, öz yeterlilik ve problem çözme süreçlerinde daha esnek stratejiler geliştirebilmektedir. Bununla birlikte, bu bireylerin aile içindeki görünürlük eksikliği, ifade güçlükleri gibi nedenlerle zaman zaman kendine güven sorunları yaşayabileceği de vurgulanmaktadır.

Psikolojik doğum sırası kavramı, bireyin algıladığı aile içindeki konumunun doğum sırasından daha belirleyici olabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, bireylerin öz yeterlilik ve problem çözme becerileri üzerindeki etkilerin yalnızca doğum sırasına dayandırılmayacağı, ebeveyn tutumları, kardeşler arası ilişkiler, kültürel ve sosyoekonomik faktörler gibi birden fazla değişkenin etkili olduğu belirtilmelidir. Öz yeterlilik ile problem çözme becerileri arasındaki güçlü ilişki, doğum sırasının dolaylı etkilerini de açığa çıkarmaktadır. Özellikle ilk doğanların erken yaşta üstlendiği sorumlulukların, problem çözme süreçlerinde analitik ve organize yaklaşımlara katkı sağladığı görülmektedir. Buna karşın, son doğanlar yaratıcı ve risk alıcı stratejiler geliştirerek farklı bir avantaj sağlayabilmektedir. Ortanca çocuklar ise her iki uç arasında esnek ve bütünleştirici yöntemlerle dikkat çekmektedir. Literatürdeki bulguların genellikle Batı toplumları veya belirli sosyoekonomik gruplar üzerinde yapılan araştırmalara dayandığı dikkate alındığında, bu alandaki genellemelerin sınırları olduğu unutulmamalıdır. Daha derinlemesine ve uzun dönemli araştırmalarla doğum sırası, öz yeterlilik ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkilerin kapsamlı bir şekilde ele alınması, gelecekteki çalışmalar için önemli bir ihtiyaçtır.

Doğum sırası ile öz yeterlilik ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılabilmesi için, farklı kültürel bağlamlarda ve sosyoekonomik gruplarda boylamsal çalışmalar yürütülmesi önerilmektedir. Bu kapsamda, bireylerin aile içindeki rollerinin doğum sırasına göre nasıl farklılaştığını analiz eden nitel araştırmalar yapılması faydalı olabilir. Ayrıca, psikolojik doğum sırasının bireyin öz yeterlilik algısı üzerindeki etkisini daha ayrıntılı incelemek amacıyla, algılanan ebeveyn tutumları, kardeş dinamikleri ve yaş farkı gibi faktörleri kapsayan çok boyutlu modeller geliştirilmesi önerilmektedir. Literatürdeki genel eğilimlerin ötesine geçerek, bireysel farklılıkları ve özgün deneyimleri merkeze alan çalışmalar, daha kapsamlı ve derinlemesine bir anlayış sunabilir. Bu tür araştırmaların sonuçlarının, eğitim ve rehberlik alanında bireylerin öz yeterlilik ve problem çözme becerilerini geliştirecek stratejilerin tasarlanmasında kullanılması da önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2000). *Yaşamın Anlam ve Amacı*, Say: İstanbul.
- Adler, A. (2005). *İnsan Doğasını Anlamak*, İlya Yayınları: İstanbul.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W.H. Freeman.
- Bartlett, N. T., Morin, J. R., & Hurd, P. L. (2024). Does the Fraternal Birth Order Effect Influence Handedness? *Archives of Sexual Behavior*, 53(1), 205–211. <https://doi.org/10.1007/s10508-023-02649-9>
- Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1997). Writing narrative literature reviews. *Review of general psychology*, 1(3), 311-320.
- Black, S. E., Grönqvist, E., & Öckert, B. (2017). Born to lead? The effect of birth order on non-cognitive abilities. *National Bureau of Economic Research Working Paper Series*, No. 23393.
- Boland, S. C., Barry, T. D., & Lindsey, R. A. (2024). Differences in caregiver and child factors within families of autistic youth across birth order groups. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 116, Article 102426. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2024.102426>
- Camuzcu Aşıroğlu, S., & Duruhan, K. (2021). Düzeltme: Aktif öğrenme temelli fen ve teknoloji dersi etkinliklerinin 5. sınıf öğrencilerinin problem çözme becerileri üzerindeki etkisi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 403–419. <https://doi.org/10.53586/susbid.1038237>
- Çakır, S. (2019). Gerçek ve psikolojik doğum sırasına göre genel aidiyet, öz-anlayış, kendini affetme, başa çıkma tutumları ve problem alanlarının incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demiray, P. (2015). Cinsiyete göre gerçek doğum sırasının atılganlık düzeyine etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dewey, J. (2022). *Nasıl Düşünürüz*, Fol kitap: İstanbul
- Erdoğan, S., & Purutçuoğlu, E. (2015). Okul öncesi öğretmenliği programı ile sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 42(42), 223–237. <https://doi.org/10.15285/ebd.46461>
- Ge, T. S., & Jiang, Q. B. (2023). Sibling relationships of older adults in China: The role of gender composition and birth order. *Current Psychology*, 42(13), 10775–10785. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-02378-z>
- Gerçek, M., & Elmas-Atay, S. (2024). Academic self-efficacy and career decision-making self-efficacy: effects on academic major satisfaction via career optimism. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 24(2), 455–477. <https://doi.org/10.1007/s10775-022-09568-6>
- Gökkurt, B., Örnek, T., Hayat, F., & Soylu, Y. (2015). Öğrencilerin problem çözme ve problem kurma becerilerinin değerlendirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 751–774. <https://doi.org/10.14686/buefad.v4i2.5000145637>
- Hart, C. (1998). *Doing a Literature Review: Releasing the Social Science Research Imagination*. London: Sage.
- Kozikoğlu, İ., Dilek, G., & Arkalı, Y. (2022). Öğretmenlerin otantik öğrenmeye ilişkin hazırbulunuşlukları ile problem çözme becerisi kazandırma yeterlikleri arasındaki ilişki. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(3), 1500–1514. <https://doi.org/10.24315/tred.994702>

- Li, S. P., Pöysä-Tarhonen, J., & Häkkinen, P. (2023). Students' collaboration dispositions across diverse skills of collaborative problem solving in a computer-based assessment environment. *Computers in Human Behavior Reports*, 11, Article 100312. <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2023.100312>
- Luo, R. F., Song, L. L., & Chiu, I.-M. (2022). A Closer Look at the Birth Order Effect on Early Cognitive and School Readiness Development in Diverse Contexts. *Frontiers in Psychology*, 13, Article 871837. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.871837>
- McAndrew, F. T., & Sbai, Z. (2023). Perceptions of the Personalities of Namesaked Children as a Function of Their Sex and Birth Order. *Psychological Reports*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/00332941231214166>
- McFayden, T. C., Fok, M., & Ollendick, T. H. (2022). The Impact of Birth Order on Language Development in Autistic Children from Simplex Families. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 52(9), 3861–3876. <https://doi.org/10.1007/s10803-021-05274-4>
- Milledzi, E. Y., Asamani, L., Mensah, A. O., & Naamwanuru, V. (2024). Career Decision Self-Efficacy Mediates the Relationship Between General Self-Efficacy and Career Decision-Making of Undergraduate Students. *Canadian Journal of Career Development*, 23(2), 169–181.
- Mu, W. L., Qiao, K. N. X., Wang, H., & Wang, Z. A. (2024). Impact of birth order on risk-taking: Evidence from China. *International Journal of Psychology*, 59(5), 717–725. <https://doi.org/10.1002/ijop.13140>
- Okubo, K., Takahashi, M., & Endo, T. (2023). How birth order moderates the negative effects of insecure attachment on anticipatory anxiety regarding parent care. *Current Psychology*, 42(12), 10035–10041. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-02314-1>
- Otterbring, T., & Folwarczny, M. (2022). Firstborns buy better for the greater good: Birth order differences in green consumption values. *Personality and Individual Differences*, 186, Article 111353. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111353>
- Özcan, F., & Varnacı Uzun, F. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çeşitli değişkenlere göre harita okuma özyeterlilik ve başarı düzeyleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 387–400. <https://doi.org/10.14582/DUZGEF.764>
- Pasqualini, M., Sacker, A., & McMunn, A. (2021). Birth Order and First Sexual Experience: Do Siblings Influence Sexual Debut in Adolescents? *Archives of Sexual Behavior*, 50(6), 2395–2409. <https://doi.org/10.1007/s10508-021-01979-w>
- Peura, P., Aro, T., Räikkönen, E., Viholainen, H., Koponen, T., Usher, E. L., & Aro, M. (2021). Trajectories of change in reading self-efficacy: A longitudinal analysis of self-efficacy and its sources. *Contemporary Educational Psychology*, 64, 101947. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2021.101947>
- Polya, G. (1990). *How to solve it*. Penguin Publish.
- Reimelt, C., Wolff, N., Hölling, H., Mogwitz, S., Ehrlich, S., Martini, J., & Roessner, V. (2021). Siblings and Birth Order—Are They Important for the Occurrence of ADHD? *Journal of Attention Disorders*, 25(1), 81–90.
- Richards, G., Newman, M., Butler, A., Lechler-Lombardi, J., Osu, T., Krzych-Milkowska, K., & Galbarczyk, A. (2023). Birth order, personality, and tattoos: A pre-registered empirical test of the “born to rebel” hypothesis. *Personality and Individual Differences*, 204, Article

112043. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.112043>
- Rohrer, J. M., Egloff, B., & Schmukle, S. C. (2015). Examining the effects of birth order on personality. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 112(46), 14224–14229. <https://doi.org/10.1073/pnas.1506451112>
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(1), 1–28. <https://doi.org/10.1037/h0092976>
- Soto, M., Micalizzi, L., Price, D., Rogers, M. L., & Jackson, K. M. (2025). Birth order moderates the association between adverse childhood experiences and externalizing behavior symptoms in adolescence. *Journal of Experimental Child Psychology*, 249, Article 106077. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2024.106077>
- Şimşek, A. (2006). Duygusal zekanın, ana-baba tutumunun ve doğum sırasının tercih edilen liderlik tarzına etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Temel, S., & Morgi, İ. (2012). Problem solving applications in chemistry laboratory. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 45(2), 55–76. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000001253
- Wu, H., & Molnár, G. (2022). Analysing complex problem-solving strategies from a cognitive perspective: The role of thinking skills. *Journal of Intelligence*, 10(3), Article 46. <https://doi.org/10.3390/jintelligence10030046>
- Xiao, E. R., Qin, H., Zhu, X. Y., & Jin, J. (2023). The influence of birth order and sibling age gap on children's sharing decision. *Early Child Development and Care*, 193(7), 939–951. <https://doi.org/10.1080/03004430.2023.2178429>
- Yılmaz, B. (2019). Psikolojik doğum sırasının bireylerin stresle başa çıkma tarzları ve benlik saygısı üzerindeki etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yu, W. H., Zhou, S. D., & Zhou, Y. (2023). Measuring mathematics self-efficacy: Multitrait-multimethod comparison. *Frontiers in Psychology*, 14, 1108536. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1108536>
- Zdaniuk, B., Milani, S., Makarenko, B., Marriott, N., Bogaert, A. F., & Brotto, L. A. (2024). Asexuality: Its Relationship to Sibling Sex Composition and Birth Order. *Archives of Sexual Behavior*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s10508-024-03043-9>

Effects of Birth Order on Self-Efficacy and Problem Solving Skills

Research Article

Betül Binbuğa

İstanbul Arel University,
Graduate School,
Department of Psychology,
betulbinbuga@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16635823>

ABSTRACT

This study aims to examine the effects of individuals' birth order (real and psychological) on their self-efficacy perceptions and problem-solving skills. In this context, the study was conducted based on the literature review method in order to examine the effects of individuals' birth order on their self-efficacy perceptions and problem-solving skills. In this context, peer-reviewed articles, theses and book chapters accessed from academic databases such as Web of Science, PubMed, Scopus and TR Index constituted the main sources of the study. According to the findings obtained at the end of the research, birth order has an effect on individuals' self-efficacy perception and problem-solving skills in connection with social roles within the family. While first-borns may show high self-efficacy with leadership and responsibility, parental expectations may create anxiety. Last-borns can develop innovative and independent strategies in a freer environment. Middle children, on the other hand, may gain flexible problem-solving skills with their balancing roles, but they may experience a lack of self-confidence. Psychological birth order shows that the perceived position of the individual in the family may be more effective than physical order. These effects are affected by factors such as parental attitudes, sibling relationships and cultural-socioeconomic context. Firstborns are analytical and organized, while lastborns are creative and risk-taking; middle children are balanced between these two extremes. However, the current focus of research on Western societies limits the generalizability of the results. Future studies are needed with more diverse and comprehensive studies.

Keywords: Birth Order, Self-Efficacy, Problem-Solving Skills.